

Akutaqava RÜNOSKE
(Yaponiya)

Bataqlıq

Bu əhvalat bir yağışlı gündə, nahardan sonra olmuşdu. Şəkil qalereyası zallarının birində yağlı boyayla işlənmiş bir şəkil tapdım. «Tapdım» - demək, bəlkə də, bir az böyük çıxır, çünki məhz belə deməyə əsas yoxdu; axı yarıqaranlıq küncdə ancaq bu şəkil asılmışdı, yalnız o idi dəhşətli dərəcədə kasıb çərçivəyə salınar; elə bil asan kimi də unutmuşdular. Şəkil «Bataqlıq» adlanırdı, müəllifi tanınmış adam deyildi. Şəkildə vur-tut lilli su, nəm torpaq, bir də bu torpaqda sıx bitmiş ot və ağaclar təsvir olunmuşdu; burada adi tamaşaçının nəzərini cəlb edəsi, demək olar, heç bir şey yox idi.

Qəribəydi, belə ağaclıq çəkmiş rəssam qətiyyən yaşıl rənglərdən istifadə etməmişdi. Qamışlıq, qovaqlar, əncir ağacları – hamısı bulanıq sarı rəngdəydi. Adamı əzən sarı rəngdə, çiylərin rəngində. Doğrudanmı rəssam yaşıllığı bu rəngdə görmüşdü? Yoxsa nə üçünsə bu rəng onun xoşuna gəlirmiş və qəsdən onu gözə çarpdırmaq istəmişdi? Sarsılmış halda şəkilin qarşısında dayanmışdım, bu sual mənə əzab verirdi və nə qədər çox baxdıqca, şəkilin özündə necə böyük mənə gizlətdiyini o qədər aydın başa düşürdüm. Xüsusilə də ön plandakı torpaq, - torpaq o qədər inandırıcı çəkilmişdi ki, addımını ona necə qoyduğunu, topuğunadakı hamar, titrək lehməyə necə batdığını aydınca hiss eləyirdin. Yağlı boyayla çəkilmiş çox da iri olmayan bu şəkildə, təbiətin məgzini mümkün qədər kəskin verməyə çalışan bədbəxt rəssamı görürdüm. Bu sarı bataqlıq mənə hər bir sənət incisi qədər sarsıdıcı, dərin təsir edirdi. Qalereyanı dolduran irili-xırdalı şəkillərin arasında öz gücünə görə bu əsərə bərabər ikinci bir şəkil tapılmazdı.

- Siz, deyəsən, mat qalıbsınız? – kimsə əlini çiynimə şappıldatdı, elə bil məni qanacaqsızcasına yuxudan oyatdılar, həmin hisslə çevrildim. – Hə, buna necə baxırsan?

O, təzəcə qırılmış çənəsini saymazyana şəkllə tərəf uzatdı. Modalı qəhvəyi pencək, qıvrıq bədən, özündənrazi görünüş – qəzetlərin birinin ədəbi tənqidçisiydi. Yadıma düşdü ki, artıq ilk dəfə deyil, məhz bu tənqidçi məndə xoşagəlməz hisslər oyadır və çox könülsüz cavab verdim:

- Şədevrdi!
- Şədevr?! Qəribədi! – Tənqidçi qarnı atıla-atıla güldü.

Yaxında dayanmış bir neçə tamaşaçı, sözləşiblərmiş kimi, onun gülüşünə eyni vaxtda dönüb bizə sarı baxdılar. Mən özümü lap naqolay hiss elədim.

- Qəribədi! Yeri gəlmişkən, bilirsizmi ki, rəssam heç də sərgini təşkil eləyənlərdən deyil, di gəl, həmişə bu rəsmi göstərməyə can atmışdı deyə, mərhumun ailəsi münəfiqlər heyətini yalvar-yaxarla razı saldı, axır ki, onu götürüb bu küncə dürtüldülər.

- Mərhumun ailəsi? Deməli, şəkilin müəllifi ölüb?

- Hə, ölüb. Ancaq elə sağlığını da da ölüydü.

- Bunu necə başa düşək?

- Artıq çoxdandı özünü bilmirdi.

- Bunu da o vaxt çəkib?

- Əlbəttə! Hansı ağıllı adam bu rəngdə şəkil çəkər. Sizsə hələ heyran da olubsunuz, qəribə deyilmə!

Tənqidçi yenə razı-razı güldü. O, şübhəsiz, mənim öz nadanlığımдан utanacağımı yaqınlaşdır-mışdı, həm də, görünür, öz üstünlüyünü hiss elətdirmək istəyirdi.

Təəssüf ki, onun ümidini qırdım. Onu dinlədikə, məğrurluğa bənzər bir hiss get-gedə məni həyəcanlandırırdı. Həmin həyəcanla təkrar-təkrar şəkilin seyrinə daldım. Və bu balaca kətana baxdıqca mən yenə dəhşətli səbirsizlikdən, həyəcədən iztirab çəkən bədbəxt rəssamı görürdüm.

- Hə, görünür, istədiyi heç cür alınmayıb, alınmayıb deyər, başına hava gəlib. Bütün məsələ bundadı!

Və eyni açılmış tənqidçi, demək olar ki, sevincək gülümsədi. Öz həyatını qurban verən adsız-sansız sənətkarın adamlardan, cəmiyyətdən aldığı yeganə mükafat, bax bu idi.

Bədənimdən güclü bir titrəyiş keçdi; mən yenə, artıq üçüncü dəfə baxışlarımı kədərli kətana zillədim. Orada qəmli səmayla qəmli su arasında son dərəcə böyük qüvvə bahasına – təbiət biz özümüzük – çiylərin rəngində qamışlar, qovaq, əncir ağacı yaşayırdı.

- Şədevrdi!

Mən bu sözü qürurla, inamla tənqidçinin düz gözüünün içinə baxa-baxa təkrar elədim.

Hörümçək toru

Bir dəfə Budda cənnət gölünün sahilində tək-tənha gəzişirdi.

Gölün üzünü mirvari kimi ağappaq şanagüllələr örtmüşdü, onların qızılı özəyi ətrafa məstedici şirin ətir saçırdı.

O vaxt cənnətdə səhər idi.

Budda fikirli-fikirli dayandı və birdən şanagüllələrin iri yarpaqları arasından bərq vuran suda şanagüllələr gölünün dərinliyində nələr baş verdiyini gördü.

Cənnət gölü cəhənnəmin dibinə qədər uzanıb gedirdi.

Onun büllur suları içindən İynəli dağ, Sandzu çayı elə aydın görünürdü ki, sanki əlini uzatsan çatardırı.

Cəhənnəmin dərinliklərində saysız-hesabsız günahkar qaynaşırdı. Və iş elə gətirdi ki, Buddanın nəzərini Kandata adlı bir günahkar cəlb elədi.

Kandata qaniçən bir quldur idi. Çoxlu cinayətlər etmişdi: öldürmüşdü, soymuşdu, yandır-mışdı, ancaq onun da hesabında bir xeyirxah iş tapıldı.

Bir dəfə sıx meşəliklə gedəndə çıxırın kənarıyla bapbalaca hörümçəyin qaçdığını görür. Kandata az qala, ayağıyla onu basıb əzəcəkdiki, öz-özünə deyir: «Yox, o, çox balaca olsa da, hər halda, canlı məxluqdu. Heyifdi onu nahaq yerə öldürmək».

Və hörümçəyə rəhm eləyir.

Budda cəhənnəmi seyr eləyəndə quldur Kandatanın bir dəfə hörümçəyə həyat bağışladığını xatırladı və ürəyindən keçdi ki, bircə xeyirxah işin əvəzində bu qulduru cəhənnəmin dərinliyindən xilas eləsin. Xoşbəxtlikdən Buddanın gözüünə bir cənnət hörümçəyi sataşdı. O, gümüşü qəşəng lifi bir şanagüllənin nefritə oxşayan yaşıl yarpağından asdı.

Budda bu incə hörümçək lifini ehtiyatla əlinə götürüb, onun ucunu mirvari kimi ağ şanagüllələrin arasından suya salladı. Hörümçək lifi cəhənnəmin uzaq dərinliklərinə çatınca dümdüz aşağı endi.

2

Kandata cəhənnəmin dibində başqa günahkarlarla bir yerdə Qan gölünün burulğanında gah batıb, gah çıxaraq it əzabı çəkirdi.

Hər yanda zülmət hökm sürürdü. Yalnız arabir nəsə tutqun-tutqun işıldayırdı. Qanqaraldan dəhşətli mənzərəni təsvir etməyə söz də acıydı. Ətraf məzar kimi sakitlik idi. Hərdən günahkarların boğuş ahı eşidilirdi.

Cəhənnəmin lap dibinə atılmış günahkarların çəkdikləri əzab-lardan sonra ağlamağa belə hey-ləri qalmamışdı.

Elə buna görə, həтта quldur Kandata belə, Qan gölündə qan udu-uda can verən qurbağa kimi qıvrılırdı.

Birdən Kandata başını qaldırıb Qan gölünün üstünü tutmuş qaranlığa baxmağa başladı. Bu boş qaranlıqdan, lap uzaq səmədan şüa kimi parıldayaraq yavaş-yavaş, elə bil başqa günahkarların gözüünə görünməyindən qorxa-qorxa gümüşü hörümçək lifi düz ona tərəf enirdi.

Kandata sevincdən çəpik çaldı. Ona yalnız bu lifdən yapışib yuxarı dartınmaq qalırdı. Onda, bəlkə, cəhənnəmdən sivişib çıxardı.

Əgər bəxti gətirsə, lap yaxşı, düşər cənnətə. Daha onu İynəli dağın zirvəsinə qovub, oradan bir də Qan gölüne tullamazlar.

Kandata bu ümiddən ruhlana-raq hörümçək torundan ikiəlli bərk-bərk yapışib, bütün gücüylə yuxarı dırmaşmağa başladı.

Əlbəttə, təcrübəli oğru üçün bu adi işiydi.

Ancaq cəhənnəmdən cənnət iqamətgahına kimi on minlərlə ri¹ məsafə var idi. Nə qədər çalışsa da, dağın zirvəsinə qalxmaq elə də asan deyildi. Kandata yuxarı dırmaşdı, dırmaşdı, ancaq onun kimi güclü adama da, nə-hayət, yorğunluq üstün gəl-di. Səmaya birnəfəsə çata bilmədi.

Çarə yox idi, gərək dayanıb nəfəs alaydı. Yarıyolda dayanıb hörümçək torundan sallana-sallana dincəldiyi yerdə qəfil aşağı, dərin uçuruma baxdı.

Kandata bu nazik liflə nahaq yerə belə inadla yuxarı dırmaşmamışdı. Bir az əvvəl min əzab çəkdiyi Qan gölü zülmətdə itmişdi. Cəhənnəm zülmətində tutqun-tutqun işaran qorxunc İynəli dağın zirvəsi isə artıq onun bir addımlığında idi. Əgər yenə belə cəld dırmaşsa, çox güman cəhənnəmdən əkilə biləcəkdiki.

Kandata hörümçək lifindən möhkəm yapışib, uzun illərdən sonra insan səsiylə qəhqəhə çəkib qışqırdı: - Qurtuldum! Qurtuldum!

Ancaq bu zaman birdən gördü ki, saysız-hesabsız başqa günahkarlar da lifdən yapışib, qarışqa dəstəsi kimi onun ardınca yuxarı dırmaşırlar.

Kandata qorxudan və hey-rətdən səfeh-səfeh ağzını açıb bir müddət gözələrini döydü.

Bu nazik hörümçək lifi tək onun özünü güclə saxlayır, bəs bu qədər adama necə tab gətirsin!

Əgər lif qırılsa onun özü də, - gör ha, o da! – bu qədər yuxarı qalxdığı yerdən kəlləmayallaq cəhənnəmə uçaçaq. Əlvida, azadlıq ümidi!

Bunları fikirləşdiyi vaxt günahkarlar dəstəylə Qan gölünün qaranlıq dərinliyindən sürünüb çıxırdılar. Yüzlərlə, minlərlə günahkar zəncir kimi düzülüb tələsə-tələsə, şüa tək parıldayan nazik hörümçək lifiylə yuxarı dırmaşırdı. Təcili nəsə eləmək lazıımıydı, yoxsa lif hökmən qırıla-caq, o da uçuruma yuvarlanacaq.

Kandata var gücüylə çığırdı:

- Ey, günahkarlar! Bu, mənim lifimdi! Kim sizə ixtiyar verib ona dırmaşmağa? Di tez düşün. Düşün aşağı!

Elə bu vaxt gör bir nə baş verdi!

Bu vaxta qədər bütöv olan lif birdən Kandatanın tutduğu yer-dən qırıldı.

Ah çəkməyə də macal tapmadı, fırlana-fırlana, küləkləri viyıltyla yara-yara kəlləmayallaq aşağıya, zülmətin lap dərinliyinə düşdü.

Təkcə qırıq hörümçək lifi cəhənnəmin aysız, ulduzsuz göyündə şüa kimi parıldayaraq hələ də sallanıb qalırdı...

3

Şanagüllə gölünün sahilində dayanmış Budda əvvəldən-axıra qədər hər şeyi görmüşdü. Və Kandata atılmış daş kimi Qan gölünün dibinə batanda, Budda kədərli-kədərli yenə gəzişməyə başladı.

Kandatanın ürəyi mərhəmət-dən, rəhmdən uzaq idi, yalnız fikirləşirdi ki, nə yolla özünü cəhənnəmdən qurtarsın və buna görə də haqlı cəzasını almışdı: yə-nidən cəhənnəmin girdabına atılmışdı. Buddanın nəzərində bu, rüsvayçı və miskin bir tamaşaydı!

Ancaq cənnətin Şanagüllə gölündəki şanagüllələr buna biganə qalmışdılar.

Onların mirvari kimi ağ gülləri Buddanın ayaqları yanında asta-asta yırğalanırdı.

Və onun hər addımında şanagüllələrin qızılı özəkləri ətrafa məstedici şirin ətir saçırdı.

Cənnətdə günortaya az qalırdı.

¹ Ri – uzunluq ölçüsü, 654 metr

Tərcümə edən:
Saday BUDAQLI

(İki hekayə)

Bataqlıq və hörümçək toru